

oseb, ki so si skozi več generacij podajale roke k skupnemu delu. Naj ne bo nikdar trajno pretrgana veriga tega sodelovanja, čigar sadove nam je dr. Oton Berkopec pokazal vsaj na nekaterih področjih za 135 let nazaj! *B. Borko*

JOŽE KASTELIC: PRVE PODOBE. — Kastelic se je s svojimi stihmi že precej let oglašal v naših revijah, med pomembnejšimi sprva predvsem v »Domu in svetu«, kasneje tudi drugod. Ti njegovi ne prepogosti nastopi niso nikoli učinkovali presenetljivo ali celó vsiljivo, pesnik je rasel polagoma in sam zase, odmaknjen od bojov in razprtij v naši literarni srenji. V tej samoti se je Kastelčeva pesniška fiziognomija dokaj pozno, brez prehudih motenj, pa tudi brez kakih viharjih preobratov in vidnih razvojnih skokov izoblikovala do stopnje, ki jo kaže pričujoča zbirka.

Kastelic ni kdove kako izrazita in tudi ne pretirano samonikla pesniška osebnost. Njegova lirika se večinoma giblje po že izhojenih oblikovnih, vsebinskih in idejnih poteh; najsi ji sicer ni mogoče odreči osebne barvitosti, ni glede izvirnosti svoje tematike in pesniških izraznih sredstev obogatila naše novejšo poezijo z bistveno važnimi prispevki. Kastelic je zrasel iz duhovnega in umetniškega območja našega povojnega ekspresionizma, posebe naše religiozno usmerjene lirike. A čeprav se tudi v tej smeri ni posebno eksponiral, saj mu je sploh neljuba sleherna preveč drzna in preodločna kretnja ter je vsestranska umirjenost ena najznačilnejših potez njegovega pesniškega značaja, dasi potemtakem o Kastelicu ni mogoče govoriti kot o tipičnem ekspresionistu, je njegova knjiga vendarle eden poznih odmevov, je nemara celó eden zapoznelih, četudi relativno eden najsprejemljivejših potomcev te literarne smeri. Ta zbirka, ki daje pregled čez dosedanje Kastelčevo pesniško delo od zgodnjih, mladostnih pa vse do najnovejših dni, verjetno tudi nakazuje meje umetniških možnosti, ki jih je pesnik s svojo zmogljivostjo mogel doseči kot dedič in sopotnik pravkar omenjene pesniške šole. V tem smislu so »Prve podobe« v večji meri, kakor to po navadi velja za knjižne prvence mladih pesnikov, tudi nekakšen zaključek in obračun Kastelčevega dosedanjega ustvarjanja in razvoja.

Vsebinski repertoar Kastelčeve pesmi ni zelo širok in pester. Njegova lirika je izrazito subjektivistična, poglavitni vprašanja, ob katerih se oplaja, sta eros in pesnikov odnos do sveta in življenja, ki pa nastopa v njegovi pesmi vedno v nekam abstraktni podobi, v kateri se nikdar ne pojavita ne dejanska sodobnost ne pozemsko človeštvo s svojimi problemi; sledovi naše nekdanje religiozne poezije so zlasti vidni prav na tem poslednjem področju pesnikovega ustvarjanja. Tako razpada zbirka na tri dele, katerih prvi in drugi ustrezata pravkar nakazani vsebinski razdelitvi Kastelčeve lirike, medtem ko je tretji, ki kaže menda pesnikovo najnovejšo žetev, z vsebinske in oblikovne plati celota zase. Kastelčevo doživljanje ljubezni, kakor ga razodeva v prvem delu zbrana ljubezenska lirika, ni preveč prvobitno, je bolj sanjavo ko strastno, pogostoma mu daje razpoloženski okvir priroda, ob koncu se oglasi v njem tudi temačna melodija smrti. Drugi del zbirke obsega pesmi s splošnimi motivi, ki razkrivajo pesnikovo razmerje do prirode, do doma in matere, do domovine (»Očitanje«) in lastnega življenja, religiozni poudarki se nekajkrat pojavijo. Tretji del knjige predstavlja ciklus sonetov, v katerem se ljubezenski motiv na svojevrsten način druži s pesnikovo slutnjo konca in propada, ki je nekak refren celotne zbirke.

Kakor je ta knjiga vseskozi enotna po pesnikovem življenjskem razpoloženju, ki se zelo malo spreminja in so mu tuji nagli, burni preobrati, tako je po drugi

plati dokaj neenotna glede kakovosti posameznih pesmi. Kastelic premore precej kultiviran in mestoma celó prefinjen pesniški izraz, ima razvit občutek za pravo mero in za notranjo ubranost stiha, je v svojem čustvovanju pristen, iskren in nepotvorjen; toda glavni nedostatek njegovega ustvarjanja je neka prehuda umirjenost, neko pomanjkanje prvobitnosti in spontanosti njegovega doživljanja, ki tu in tam učinkuje že skoraj kot nekakšna anemičnost. Kastelic je nežen in delikaten, a nekam preveč brezstrasten; zategadelj svojega predmeta ne izčrpa vselej dodobra, mu ne izvabi prav vseh pesniških možnosti, in prenekatera stran te knjige, tako, postavim, pesmi »Sprejem«, »Zibka«, »V srcu« itd., je značilna ravno po tem, da pesnikova čustvena napetost proti koncu nenadoma upade, zavoljo česar ostane pesem lirski premedlo poantirana. Marsikaterikrat vzbujaajo zato ti stihi vtis neke notranje in oblikovne nedognanosti, neizdelanosti, neizčiščenosti. Moti tudi sladkobna idiličnost, v katero le prerado zaide Kastelčevo nestrastno, udržano čustvovanje, ki se najrajši ukvarja z nerazburljivimi, milobnimi rečmi; taka je v celoti »Bridkost« s svojimi že omlednimi deminutivi (»pesmica«, »poljanica«), ki se pojavljajo tudi v »Žalosti« in »Večernicah« (»travice«) in pa v »Zavezi« (»krvca«!). Dediščina ekspresionizma so nejasnosti, ki ubijejo sleherno lirično stvaritev, pa naj bo sicer še tako pristna (»Ples« in »Pridi spet«), nekatere prisiljene, literarne prispodobе (»Vsak spomin na to je bridek meč...« — »Pomoč«), lirski bore malo plodno, literarno učinkujoče izposojevanje svetopisemskih rekvizitov (»Eva in Adam«, »Jutrnjica«), retoričnost kake »Novoletne pesmi vsak dan« in igrankanje z abstraktnimi pojmi (»Razgledi«), ki jih lirična pesem že po svoji naravi ne prenese, saj je njeno specifično izrazno sredstvo predstava in ne pojem. Ker ima logika tudi v liriki vsaj nekaj besede, ne more obveljati pesnikovo zatrjevanje, da je »spev« iz »Eve in Adama« »viden in nov...« Videti je tudi, da Kastelic v svoji zapredenosti vase samega ni kos širšim temam: pesmi, kakršni sta »Očitanje« in »Dies irae«, so lirski malo prepričevalne in po svoji miselni strani nič kaj izvirne.

Tako se v tej knjigi poleg dobrih pesmi, med katere je treba šteti uvodne stihe, »Svidenje«, »Skrivnost«, »Podobo«, »Pred pomladjo«, »Nocoj«, »Noč«, dva tri sonete in zlasti »Pesem za tebe« in »Plamen rož«, pojavlja tudi vrsta povprečnih, neizdelanih in celó slabih pesniških proizvodov. Zanimivi ciklus sonetov, med katerimi so Kastelicu najbolj uspeli prvi, tretji in četrti, medtem ko je šesti oblikovno še dokaj okoren, je novost v njegovi poeziji, ki se je doslej izživljala izključno le v prostem verzu; vendar je teh sonetov premalo in še niso dovolj izraziti, da bi jih bilo mogoče z gotovostjo oceniti kot napoved Kastelčeve odločne pesniške preusmeritve. V primeri z »realizmom«, ki se zadnji čas tudi v naši sodobni liriki čedalje krepkeje uveljavlja, so »Prve podobe« nekoliko ne navaden pojav, ki bolj opozarja na preteklost kakor pa odpira nove razglede v prihodnost.

Ivo Brnčič

KNJIGE GORIŠKE MATICE ZA L. 1940. V leposlovju imata glavno besedo France Bevk in Damir Feigel. Med neobveznimi knjigami je Bevk izdal »Hudo uro« in »Stražne ognje« tudi za Primorje. Obe knjigi sta že prej izšli pri Družbi sv. Mohorja v Celju in se je o njiju že takrat pisalo. Važen je Bevkov prevod češkega romana »Hordubal«, ki ga je spisal lani umrli Karel Čapek. Snov je našim razmeram primerna in Bevkovemu daru prikladna; mestoma se bere, kakor bi to bila Bevkova izvirna povest, tako se je prevajalec poglobil v delo in ga pretil v svoj in naš jezik. Koledar oznanja tudi Bevkovo mladinsko povestico